

Дегтярьов В. Ю.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету історії і права
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Ямпольська Л. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри всесвітньої історії
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

ТАЙВАНСЬКІ КРИЗИ 1954-1955 РР. І 1958 Р. ТА БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА США В СХІДНІЙ АЗІЇ

Станом на сьогодні Китайська Республіка (КР) отримала дипломатичне визнання лише серед 12 держав світу. Більшість країн не визнають Тайвань юридично, однак підтримують із ним неофіційні економічні, торговельні або культурні відносини. США утримуються від офіційного дипломатичного визнання Тайваню з огляду на дотримання політики «одного Китаю», що просувається Китайською Народною Республікою (КНР) і супроводжується застосуванням нею інструментів політичного й економічного тиску, зокрема погрозами припинення співпраці та запровадження санкцій у разі відступу від цієї позиції. Однак КР має важливе значення в геополітиці та безпековій політиці США в Східній Азії. Відновлена стратегія національної безпеки США чітко вказує на те, що Індо-Тихоокеанський регіон буде полем ключових геополітичних та економічних битв у XXI ст., що підсилює актуальність та наукову новизну дослідження.

Мета публікації – проаналізувати тайванські кризи 1954–1955 рр. і 1958 р. у контексті безпекової політики США в Східній Азії.

Після завершення Громадянської війни 1946–1949 рр. на континентальному Китаї закріпилася влада Комуністичної партії Китаю (КПК), які очолював Мао Цзедун, тоді як лідер Гоміндану Чан Кайші з Народно-революційною армією змушений був відступити і закріпився на острові Тайвань. Проголошення обох сторін спадкоємцями «єдиного Китаю» створило прецеденти одразу для двох конфліктів –

міждержавного і легітимаційного. Зокрема, у Вашингтоні перемога комуністів сприймалася як стратегічна втрата. У руслі «політики стримування» та «доктрини Трумена» після Корейської війни 1950–1953 рр. і зростання радянського впливу в регіоні Тайвань став розглядатися як ключова ланка оборонного «першого острівного ланцюга» [5, р. 88]. Республіканська адміністрація Д. Ейзенхауера, який прийшов до влади у 1953 р., зробила ставку на зміцнення військової присутності США в Азії та створення мережі союзів як проти КНР, так і проти СРСР [2, р. 44].

Аналізуючи першу тайванську кризу 1954–1955 рр., слід зазначити, що впродовж 1954 р. ситуація в регіоні поступово загострювалася, а після нарощення військової присутності Китайської Республіки на прибережних островах напруга зросла ще більше. 11 серпня прем'єр Держради КНР Чжоу Еньлай виступав із заявою про необхідність «визволення» Тайваню. 3 вересня війська Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) відкрили артилерійський вогонь по острову Цзіньмень, який знаходився на відстані прямої видимості від міста Сямень у провінції Фуцзянь. У результаті обстрілу загинули двоє американських військових радників [3, р. 238]. У листопаді 1954 р. розпочалися обстріли островів у районі Дачень.

Враховуючи ситуацію «гарячої» фази конфлікту, США, що намагалися уникнути війни за будь-яку ціну, надали відповідь максимально швидко й жорстко. У грудні 1954 р. між США та КР був укладений Договір про взаємну оборону, що набув чинності з 1955 р. і фактично гарантував військовий захист острова [1, р. 62]. У регіон було перекинуто 7-й флот ВМС США, дежсекретар Д. Ф. Даллес відкрито заявив, що США розглядають можливість застосування ядерної зброї у випадку ескалації [2, р. 103]. Унаслідок подальших воєнних дій 18 січня 1955 р. війська НВАК зайняли острови Іцзяншань. А з 8 по 12 лютого, під тиском наступу, сили КР разом із цивільним населенням були евакуйовані з островів Дачень за підтримки американського флоту [3, р. 311]. Так Вашингтон обрав тактику «стримування Китаю» «демонстрацією сили». У березні 1955 р., на тлі зростання напруги, Пекін несподівано пом'якшив позицію та оголосив про готовність до переговорів. Цю зміну дослідники пояснюють поєднанням кількох чинників: внутрішніми економічними проблемами КНР, небажанням СРСР подальшої ескалації та рішучою позицією США [7, р. 426]. СРСР і КНР були країнами соціалістичного табору, а відтак США закріпили за собою роль гаранта безпеки Тайваню [8, р. 83].

Друга тайванська криза прийшлася на 1958 рік. У серпні 1958 р. КНР розпочала нові інтенсивні обстріли тих самих островів. Цього разу ситуація була значно складнішою: через кілька років після Корейської

війни Пекін прагнув продемонструвати свою здатність чинити опір США та зміцнити позиції у відносинах із СРСР. США відповіли демонстративним посиленням військової присутності. Американські літаки й кораблі супроводжували транспортні конвої КРТ, запобігаючи блокаді островів. Ключовим стало передання тайванським військовим новітніх на той час ракет класу «повітря – повітря» AIM – 9 Sidewinder, що дало їм перевагу в повітряних боях проти китайських МіГів радянського виробництва [8, р. 102]. Китайські пілоти зазнали значних втрат, і до осені ескалація пішла на спад. Необхідно підкреслити, що конфлікт між КНР і Тайванем мав ідеологічний характер. У цей період напруження посилювалося під впливом глобальної протидії між соціалістичним і капіталістичним блоками, що розгорталася в умовах «холодної війни».

США й надалі визнавали КР єдиною легітимною силою. Дія оборонного договору 1954 р. була підтверджена та фактично закріплена в контексті другої тайванської кризи 1958 р. Радянський Союз, відповідно до позиції, озвученої міністром закордонних справ А.А. Громико, підтримав Пекін у цьому протистоянні. Після завершення повітряних сутичок тайванська сторона повідомила про збиття щонайменше 25 винищувачів МіГ-17, з яких чотири були уражені ракетами AIM – 98. Натомість КНР офіційно визнала втрату лише 5 літаків різних моделей. Відтак, це був час використання технологічної переваги на полі бою. Другу тайванську кризу 1958 р. нерідко називають періодом, коли технологічна перевага США – частина ширшої стратегії «мир через силу» – стала вирішальним засобом стримування [6, р. 943].

У двох тайванських кризах 1950-х рр. проявилися ключові принципи зовнішньої політики республіканської адміністрації. Американська сторона вважала, що лише демонстрація здатності до масштабної відплати, включно з ядерною, гарантує стабільність [5, р. 127]. Саме ця логіка змушувала Пекін зважати на наслідки ескалації будь-якого характеру. В той же час США поглиблювали безпекове співробітництво з Японією, розташовуючи там свої військові бази. Японія і на сьогоднішній день є головним союзником США у Східній Азії, поряд із Філіппінами, Австралією, Південною Кореєю і Тайванем, який дотримується принципу нейтралітету та нарощує свої технологічні й безпекові показники. З того часу сформувався регіональний контур стримування, який існує й сьогодні [1, р. 118]. Під час другої тайванської кризи саме технологічні інновації стали вирішальним фактором. Цей підхід згодом еволюціонував у політику забезпечення союзників провідною зброєю – від Південної Кореї до Ізраїлю. Ядерна

зброя не була застосована, але її присутність у стратегічних розрахунках була головним стримуючим елементом.

Тайванські кризи стали поворотними моментами у формуванні нинішньої політики США в Індо-Тихоокеанському регіоні. Політика Д. Ейзенхауера (1953-1961) «peace through strength» («мир через силу») стала стратегічно стійкою й реалізується сьогодні. По-перше, США закріпили Тайвань як стратегічного союзника, що забезпечував присутність США на першій лінії протистояння з КНР [4, р. 171–172]. По-друге, вони продемонстрували ефективність поєднання військової потуги з дипломатичною стриманістю. По-третє, підтвердили, що Пекін схильний уникати прямих, у тому числі і військових, зіткнень із США, у ситуації, коли останні демонструють чітку позицію [7, р. 430]. Одним із довгострокових наслідків був розгляд Вашингтоном Тайванської протоки як ключового елементу регіонального балансу сил. У наступні десятиліття США продовжили підтримувати обороноздатність острова, включно з ухваленням Закону про відносини з Тайванем (1979) та політикою нейтралітету.

Останніми роками КР демонструє високопрофесійну модель розвитку. 60% всіх чіпів технічних пристроїв світового ринку належать Тайваню як країні-виробнику; кібербезпека, створення проєктів стартап-екосистеми, технопарки і розвиток SME – все це сьогоднішній Тайвань. КР залишається головним форпостом і бастионом безпекової політики США у Індо-Тихоокеанському регіоні та має всі шанси й перспективи на мир, розвиток і світове визнання.

Література:

1. Bush R. C. At Cross Purposes: U.S. – Taiwan Relations Since 1942. New York : M. E. Sharpe, 2004. 304 p.
2. Christensen T. J. Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947–1958. New Jersey: Princeton University Press, 1996. 352 p. URL: <https://www.h-net.org/reviews/showpdf.php?id=1106>
3. Foreign Relations of the United States (FRUS), 1952–1954. Vol. XIV: China and Japan. Washington: U.S. Government Printing Office, 1985. URL: <https://search.library.wisc.edu/digital/A2LWVT7DTTEDZP8W/pages/ACDCHMPAAPPKTS8N?as=text&view=scroll>
4. Foreign Relations of the United States (FRUS), 1955–1957. Vol. II: China. Washington: U.S. Government Printing Office, 1988. URL: <https://search.library.wisc.edu/digital/AK7LYDN2XR55Z78Q/pages/ASQYIIFQMS7KLK8S?as=text&view=scroll>

5. Gaddis J. L. *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*. Oxford : Oxford University Press, 2005. 512 p.

6. Huang M.-L. Taiwan's Security and the U.S. Pivot to Asia. *Asian Survey*. 2014. Vol. 54. № 6. P. 941–967.

7. Ross R. S. The 1954–1955 Taiwan Strait Crisis Reconsidered. *The Journal of Asian Studies*. 1999. Vol. 55. № 2. P. 421–442.

8. Tucker N. B. *Strait Talk: United States – Taiwan Relations and the Crisis with China*. Cambridge: Harvard University Press, 2009. 395 p. URL: <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/5293>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-50>

Досенко А. К.

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри журналістики*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ОБРАЗ КИТАЮ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ

XXI століття стало часом зміну світового порядку: ми живемо в епоху коли багатогранний план де динаміка усіх змін та процесів є невідворотнім процесом в всіх сферах, зокрема й інформаційній. Прикладом цьому слугує ситуація в Україні – коли на світовій інформаційній арені висвітлюється образ країни та народу, що чотири роки протистоїть агресорові, але замість тотальної підтримки від світових партнерів, зокрема одного із гарантій безпеки отримує примус до капітуляції. Чи можна стверджувати, що світовий демократичний порядок у світі змінюється на тоталітарний? І яким чином це знаходить відображення у медіапросторі? Ці питання лишаються відкритими. Сьогодні на терени українських та європейських медіа виходять країни, які раніше лишалися в тіні та не мали достатньо уваги. Серед них країни тюркського світу, Іран, Ірак, Китай. У даній науковій роботі увагу хотілось би приділити питанню образу Китаю в площині українського медіапросторі як країні, яка беззаперечно має непрямий стосунок до російсько-української війни.

Китай досягає свого посилення на світовій арені передусім через економічний чинник, адже саме ця країна є другою країною світу за